

SOSYAL GÜVENLİK

Av. Özdemir ÖZOK *

“*Sosyal güvenlik*”, birey ve aileleri işsizlik, yaşlılık, emeklilik, hastalık ya da ölümden kaynaklanan statü ve gelir kayıplarına karşı korumayı ve sosyal hizmetler yoluyla bunların refah düzeylerini yükseltmeyi amaçlayan “*kamu programı*” olarak tanımlanabilir. Yine “*sosyal güvenlik*”, insanlığın eski ve derin bir gereksiniminin somut belirtisidir. Bu gereksinme, yarından emin olmak isteğidir. Evrensel bir ilkeye dönüşen ve çağdaş uygarlığın simgesi olan sosyal güvenlik kavramı, özde bireyin karşılaşacağı ve yaşam için tehlike oluşturan olaylara karşı bir güvence arayışının ürünüdür. Tehlikeyle karşılaşan ve yoksulluğa düşen bireye, asgari bir güvence sağlamak sosyal güvenliğin varoluş nedenidir. Bu kavramın açılımı; sosyal sigorta programları, düzenli, sürekli ve güvenli sağlık ve refah hizmetlerini ve bunların gerçekleşmesi için gerekli gelir kaynaklarını sağlama çalışmalarını içerir. Bütün bu çalışmalar, insanın temel haklarından olan sosyal haklar sistemi içinde yer alan ve anayasalarda şekillenen sosyal güvenlik hakkının gerçekleşmesine yöneliktir.

Refahı ve sosyal güvenliği sağlamak geçmiş yıllarda bireyin ve ailenin sorumluluğundayken, bu çabaların yetersiz kalması üzerine, din ve hayır kurumları bu görevi üstlenmişlerdir. Ancak bunların sağladığı olanaklar da yetersiz kalınca, özgün örgütlü yardım programları geliştirilmiştir. Bunların ilk örnekleri işçi dernekleri ve sendikalar ile karşılıklı yardım birlikleridir. Bu gelişmelerin sonucu 1880’li yıllarda Almanya’da, daha sonra 1911’de İngiltere’de, 1935’te ABD’de sosyal amaçlı ilk modern sosyal güvenlik yasaları çıkarılmıştır. Tüm bu gelişmelerden sonra sosyal güvenlik hakkı; 10 Aralık 1948 günlü “*İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*”nin 22. maddesinde “*herkes toplunun bir*

---

* Türkiye Barolar Birliği Başkanı.

ferdi olarak sosyal güvenlik hakkına sahiptir; sosyal güvenlik bireyin onuru, kişiliğinin geliştirilmesi için kaçınılmaz ekonomik, sosyal ve kültürel hakların tatmin edilmesi temeline dayanır” sözleriyle ifade edilmiş ve bildirim 25. maddesinde ise sosyal güvenlik hakkının ayrıntıları “her kişinin gerek kendisi gerekse ailesi için yiyecek, mesken, tıbbi yardım ve gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere, sağlık ve refahını sağlayacak bir yaşama düzeyine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık hallerinde veya geçim olanaklarında iradesi dışında yoksunluk yaratacak diğer bütün durumlarda sosyal güvenliğe hakkı vardır. Doğum yapan kadın ve çocuklarının özel bakım ve yardım görme hakları vardır. Bütün çocuklar, her türlü sosyal yardımdan yararlanma hakkına sahiptirler” sözleriyle vurgulanmıştır. “Sosyal güvenlik hakkı”nı yaşama geçiren programlar şöyle sıralanabilir: Yaşlılık, iş görmezlik, dul ve yetim programları yanında; sağlık sigortası, işsizlik sigortası, çocuk ve aile yardımı, iş kazası tazminatları, kamu yardımlarıdır. Bu kurum ve kavramlar kapitalizmin yarattığı sosyal dengesizlik, eşitsizlik ve bunların neden olduğu bunalımlara karşı emekçi sınıflardan gelen güçlü tepkiler sonucu büyük bedeller ödenerek elde edilmiştir. Bütün bu gelişmeler bireylerin güvencesi olan “sosyal devlet” anlayışının güçlenmesi ve kurumsallaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda “sosyal devlet” klasik liberal demokrasinin ekonomik ve siyasal temellerini değiştirmeden, sosyal güvenliğin sağlanması, işsizliğin önlenmesi, emeğiyle yaşayanların korunması ve yaşam düzeylerinin yükseltilmesi yoluyla sosyal eşitsizlikleri giderme işlevlerini üstlenen devlet demektir.

Türkiye Cumhuriyeti “sosyal hukuk devleti” nitelenmesine karşın küçük bir azınlık hariç, yurttaşlarının “sosyal güvenliğini” sağlayamamıştır.

Bu genel değerlendirmeden sonra, mesleğimiz yönünden özel bir inceleme ve değerlendirme yapmak istiyorum. Bilindiği gibi 19.03.1969 gün ve 1136 sayılı “Avukatlık Yasası” ilk kez avukatlara sınırlı da olsa bir “sosyal güvenlik” sağlamıştır. Bu tarihten sonra avukatlar Sosyal Sigortalar Kurumu’na sadece ihtiyarlık sigorta primi ödeyerek emekli olabilmekte ve küçük de olsa belirli bir emekli maaşı alarak, SSK hastanelerindeki sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. Emekli maaşlarının yetersizliği yanında SSK hastanelerindeki hizmetlerin kalitesizliği konusunda yoğun bir yakınma vardır. Özellikle hasta olan birçok meslektaşımızın SSK hastaneleri dışında başka sağlık merkezlerine nakli ve gönderilmesi için bize yaptıkları ricaların boyutu bunu kanıtlamaktadır. Mevcut yasal düzenlemeler karşısında, avukatlar emekli olmadan hiçbir sosyal güvenceden yararlanamamaktadırlar. Bu ise meslektaşlarımızı büyük sıkıntılara sokmaktadır. TBB olarak kısıtlı bütçe olanaklarımızla

yarattığımız ve “Yardım Yönetmeliği” doğrultusunda uygulamaya koyduğumuz yardım fonuna yapılan başvurular olayın vahametini açıkça ortaya koymaktadır.

Göreve geldiğimiz günden bu yana, mesleğimiz ve meslektaşlarımızın sorunlarıyla yakından ilgilenen yönetim anlayışımızın bir sonucu olarak, özellikle genç meslektaşlarımız başta olmak üzere “*meslektaşlarımızın tümünün sosyal güvenliği ile ilgili ne yapabiliriz*” sorusuna birlikte çözüm üretmeye çalıştık. Meslektaşlarımızdan çok küçük bir azınlık (kamu kesiminde çalışanlar, hazine vekilleri, öğretim görevlileri, öğretmenler, milletvekilleri ve bir biçimde kamudan emekli olma olanağını elde edenler) hariç olmak üzere büyük çoğunluğun sosyal güvenliği içler acısıdır. En stresli ve gergin mesleklerin başında gelen avukatlık, zamanla meslektaşlarımızın bünyesinde onarılması güç tahribatlar yapmaktadır. Meslek hastalıkları yanında, işin gereği olarak sürekli hareket halinde olan ve çok sık seyahat eden meslektaşlarımız trafik kazalarının adaylarındandır. 1973 yılında bir duruşma sonrası Bursa’dan Ankara’ya gelirken geçirdiğim ve 17 kişinin ölümüyle sonlanan kaza sonrası sekiz ay yatağa bağlı kalan bir kişi olarak bunun ne denli zor olduğunu en iyi bilen kişilerdenim. Fiziksel yaralar bir biçimde kapanıyor ama o manevi yaralar yok mu, onun acısı hiçbir zaman unutulmuyor. Mesleğinin henüz ikinci yılında sınırlı avukatlık gelirinden başka hiçbir dayanağı olmayan, evi ve bürosu kira olan bir kişinin sekiz-on ay hiçbir iş yapmadan yattığını düşünmek bile istemiyorum. İşte o günlerde Ankara Barosu Yönetim Kurulu’nun bana hibe olarak verdiği beş bin lirayı yaşamımın hiçbir döneminde unutamam. O nedenle Ankara Barosu’nda, Barolar Birliği’nde mesleki dayanışmaya yönelik vermeye çalıştığım hizmetin benim yaşamımda çok önemli anlamı bulunmaktadır.

İşte bu duygu ve düşüncelerle yaklaştığımız “*avukatların sosyal güvenliği*” konusunda gerçekçi ve sağlıklı çözümler üretmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Öncelikle TBMM Adalet Komisyonu üyeleri ve avukat milletvekilleriyle seri toplantılar yapılmış, TBB Yönetim Kurulu’ndan Hürrem Şahinci ve Osman Güven, yönetim adına barolardan gelen temsilcilerimizle toplantılar düzenlemiş, konuyla ilgili projeler geliştirmeye çalışmışlardır. Ancak, tüm bu çalışmalar yanında, barolarımızın ve TBB’nin yaptığı baro başkanları toplantıları sonrasında dahi, maalesef somut ve kalıcı bir çözüm projesi oluşturulamamıştır. Bu tartışmalar sırasında SSK’dan çıkıp, Bağ-Kur ya da Emekli Sandığı’na girme ya da Türkiye genelinde bir sandık oluşturularak tüm avukatların sosyal güvenlik işlerini buradan yürütmek gibi birçok görüş ve düşünce dillendirilmiştir. Ama bütün bu tartışmalar sonrası, tüm kesimlerin üze-

rinde uzlaştığı bir çözüm önerisinde birleşmek mümkün olamamıştır. Bunun üzerine, pratik bir yol olarak pul paralarının artırılması ve bunun yarısının “Avukatların Sosyal Güvenlik Fonu” olarak ayrılması formülü ağırlık kazanmıştır. Kahramanmaraş milletvekili Sayın Av. Mehmet Yılmazcan ve önceki Adana Baro başkanlarından, TBB Başkan Yardımcısı Adana milletvekili Sayın Av. Ziya Yergök’ün büyük katkılarıyla, Adalet Bakanlığı ve TBMM Adalet Komisyonu üyelerinin destekleriyle çıkarılan 13.01.2004 gün ve 5043 sayılı “Avukatlık Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”la “Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu” kurulmuştur. Bu fonun çalışma koşulları ve işleyiş biçimi TBB Yönetim Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenecektir. Bu yönetmeliğin oluşturulması sırasında yararlanmak üzere, barolarımıza yazdığımız yazılara çok az sayıda baromuz yanıt vermiştir. Bu konuda son olarak, daha önce yapmayı düşündüğümüz ancak, çeşitli nedenlerle ertelenen ve Temmuz’un ilk haftasında yapmayı düşündüğümüz Baro Başkanları Toplantısı’nda sayın başkanlarımızdan önerilerini alacağız ve en kısa süre içinde ilgili yönetmeliği çıkaracağız.

Yapılan toplantılarda ve yazılı olarak TBB’ye gönderilen önerilerde ağırlıklı görüşler, sosyal güvenlik hizmetinin profesyonel olarak alınması noktasında olmaktadır. Bütün bunları barolarımız ve meslektaşlarımızla tartışarak en yararlı olanı seçeceğiz ve yaşama geçireceğiz.

Bugün itibariyle ayrı bir hesapta topladığımız ve hiçbir biçimde el sürmediğimiz fon hesabında yaklaşık 3,5 trilyon paramız bulunmaktadır. Yaptığımız hesaplara göre 01.01.2005 tarihi itibariyle 8-9 trilyon paramız birikecek ve bu tarihten itibaren avukatların sosyal güvenlikleriyle ilgili uygulamayı başlatacağız.

Tüm meslektaşlarımıza sağlıklı, mutlu günler dilerim.